

Orłowski, Bolesław

W poszukiwaniu śladów działalności technicznej Polaków w XIX-wiecznym państwie tureckim

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 20/3-4, 590-592

1975

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CWIERĆWIECZE AKADEMII ROLNICZO-TECHNICZNEJ W OLSZTYNIE

31 maja 1975 r. minęła 25 rocznica powołania uczelni rolniczej w Olsztynie — pierwszej szkoły wyższej na Warmii i Mazurach. Na 30-lecie Polski Ludowej Akademia Rolniczo-Techniczna odznaczona została Orderem Sztandaru Pracy I klasy. Z okazji jubileuszu odbyło się uroczyste posiedzenie senatu Akademii. Nastąpiło także wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę nowego miasteczka akademickiego „Kortowo-2”.

J. R.

SESJA Z OKAZJI 100-EJ ROCZNICY URODZIN PROF. WŁADYSŁAWA SZUMOWSKIEGO

Stowarzyszenie Wychowanków Akademii Medycznej w Krakowie oraz byłych Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego wspólnie z Międzywydziałową Katedrą Historii Medycyny i Farmacji Akademii Medycznej im. M. Kopernika w Krakowie i z Oddziałem Krakowskim Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny zorganizowało w dniu 6 listopada 1975 r. w Krakowie sesję naukową poświęconą życiu i działalności twórczej w dziedzinie historii i filozofii medycyny prof. Władysława Szumowskiego (1875—1954).

Przypomnieć należy, że dzięki staraniom Uczonego zostały powołane w 1920 r. we wszystkich ówczesnych uniwersytetach polskich (w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Wilnie) specjalne katedry historii i filozofii medycyny. Prof. W. Szumowski obok wielu prac z zakresu dziejów medycyny, propedeutyki, logiki i etyki lekarskiej napisał doskonały podręcznik pt. *Historia medycyny filozoficznie ujęta* (1930—1935); nowe jego wydanie pt. *Historia medycyny* ukazało się w 1961 r. pod red. T. Bilikiewicza. Podręcznik cieszy się do dnia dzisiejszego uznaniem i popytnością w Polsce, a także używany jest jako pomoc dydaktyczna w uczelniach zagranicznych.

cd.

W POSZUKIWANIU ŚLADÓW DZIAŁALNOŚCI TECHNICZNEJ POLAKÓW W XIX-WIECZNYM PAŃSTWIE TURECKIM

Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w swych badaniach nad działalnością techniczną Wielkiej Emigracji zyskał ostatnio sprzymierzeńca w postaci Podkomisji do badań działalności polskich inżynierów XIX wieku na obczyźnie, utworzonej przy Komisji Wydawnictw Monograficznych Wydziału IV Nauk Technicznych PAN. We wspólnie prowadzonych badaniach zwrócono uwagę na mało dotychczas znaną i docenianą rolę, jaką odegrali nasi rodacy w tworzeniu podstaw nowoczesnej cywilizacji technicznej w dawnym imperium tureckim. Z materiałów krajowych — niepełnych i rozproszonych — wynika, że Polacy zbudowali pierwsze tureckie linie telegraficzne, liczne drogi, mosty i inne budowle, że piastowali wiele odpowiedzialnych stanowisk w tureckiej służbie technicznej, zapoczątkowali trwającą do dziś eksploatację boracytu, zajmowali się melioracją itp. Dla uzyskania pełnego obrazu ich działalności, niezbędne jest sięgnięcie do źródeł tureckich.

Wychodząc z tego założenia, przeprowadziłem rekonesans badawczy w Turcji w okresie od 11 kwietnia do 4 maja 1975 r. Wyjazd ten umożliwiła mi i częściowo sfinansowała wspomniana Komisja Wydawnictw Monograficznych. Głównym moim

celem było zbadanie możliwości penetracji tureckich archiwów, dodatkowym — próba zebrania informacji, głównie z XIX-wiecznych publikacji (przede wszystkim czasopism wydawanych w Stambule w języku francuskim i angielskim).

Zadanie okazało się niełatwe. Podstawową trudnością był brak w Turcji całego aparatu informacji naukowej, do którego przywykliśmy na naszej szerokości geograficznej, jak np. katalogi centralne, zestawienia bibliograficzne itp. Niezwykle bogate zbiory tureckich archiwów są po większej części niezewidencjonowane (wedle nieoficjalnych informacji, na skatalogowanie czeka ponad 20 milionów dokumentów), co wydaje się głównym powodem znanej niechęci udostępniania ich zagranicznym badaczom. Dodatkowych kłopotów przysparza fakt, iż w dawnych dokumentach i publikacjach (do reformy Atatürka) stosowano pismo, które jest niezrozumiałe nawet dla większości młodszego personelu tureckich bibliotek i archiwów. Wreszcie, nie sprzyja naszym inicjatywom sytuacja polityczna w Turcji, zwłaszcza obecnie, kiedy władzę sprawuje rząd skrajnie prawicowy.

Pomimo tych wszystkich niedogodności, dzięki przyjaznej postawie przedstawicieli nauki tureckiej, udało mi się dokonać pewnych ustaleń, nawiązać istotne kontakty oraz uzyskać konkretne obietnice dotyczące dalszej współpracy. Przewodniczący tureckiego komitetu UNESCO prof. Tuncel Bedrettin (b. minister oświaty) przyrzekł pomoc organizacyjną w badaniach archiwalnych oraz w urzeczywistnianiu planowanej na 1976 r. przez Muzeum Techniki NOT w Warszawie wyprawy *Śladami polskich inżynierów w Turcji*. Dyrektor najważniejszego dla naszych poszukiwań archiwum stambulskiego Basvekalet Arsivi, dr Sayin Feyyaz Gürkan, wyraził zgodę na udostępnienie zbiorów polskiemu orientaliście biegłemu w języku osmańskim. Prof. Selin Ilkin z Middle East Technical University w Ankarze, kierujący badaniami historii gospodarczej Turcji po 1908 r., obiecał nadesłać informacje i wyraził chęć stałej współpracy.

Podobne życzenie zgłosiła grupa historyków medycyny z uniwersytetu stambulskiego, którą kieruje prof. Süheyl Unver. Uzyskałem od niej wiele cennych informacji i kontaktów. Szczególną pomoc okazał mi prof. Aykht Kazancigil. Nawiązałem też rozmowy z prywatnym archiwum dra Zekai Okte w Stambule, które gotowe jest prowadzić dla nas poszukiwania w zamian za mikrofilmy i fotokopie dokumentów archiwalnych z Polski. Udało mi się również zlokalizować pierwszą kopalnię boracytu, założoną przez Polaków w 1866 r. Znajduje się ona w bezpośrednim sąsiedztwie stacji kolejowej Omerköy, na linii Susurluk — Balikesir.

Dokonałem też poszukiwań w kilku bibliotekach — Beledye i Beyazit w Stambule oraz Milli Kütüphane w Ankarze. Zapoznałem się z kilkunastoma czasopismami z XIX wieku i książkami specjalistycznymi, co pozwoliło mi opracować bibliografię przedmiotu zawierającą kilkadziesiąt pozycji. Szczegółowo przebadalem „Bulletin Telegraphique” wychodzący w latach 1876—1879, zawierający dane historyczne o rozwoju tureckiej sieci telegraficznej i wymieniający sporo polskich nazwisk. Biblioteki te są gotowe dostarczyć nam mikrofilmy ze swych zbiorów.

W wykonaniu moich zadań szczególnie dopomógł mi prof. Metin Hotinli z obserwatorium astronomicznego uniwersytetu stambulskiego. Istotną pomoc okazali mi również prof. Tayyib Gökbilgin z wydziału literatury tego uniwersytetu oraz jego asystent, dr Salih Ozbaran. Wiele skorzystałem też z opieki i wskazówek naszych przedstawicieli dyplomatycznych w Ankarze i w Stambule. Szczególnie dużo zawdzięczam p. konsulowi Ludwikowi Siemkowi, który skontaktował mnie z emerytowanym profesorem uniwersytetu stambulskiego Ludwikiem Biskupskim, umożliwił odwiedzenie polskiej osady Polonezköy (Adamopol) oraz zapoznał z grupą tureckich postępowych intelektualistów, zainteresowanych kontaktami kultural-

nymi z Polską. Dzięki temu otrzymałem propozycję zamieszczenia artykułów o polskich inżynierach w dawnym imperium tureckim w dzienniku „Yeni Ortam”, co może stać się pożyteczną reklamą dla naszych dalszych poszukiwań na terenie Turcji. Rozwój tych badań zależy od tego, w jakiej mierze potrafimy skorzystać z otwierających się możliwości współpracy naukowej.

Bolesław Orłowski

NAUCZANIE HISTORII MEDYCYNY WE FRANCJI

Profesor J. Poulet, kierownik Katedry Historii Medycyny i Chirurgii Uniwersytetu Paryskiego (Université de Paris VI, Faculté de Médecine Broussais-Hôtel-Dieu), zorganizował w okresie 27 XI 1974—28 V 1975 cykl wykładów i zajęć seminaryjnych na temat medycyny starożytnej krajów pozaeuropejskich. Wykłady odbywały się w byłym Wydziale Medycyny École Pratique, a obejmowały następujące tematy: prehistoria medycyny (prof. M. D. Grmek), medycyna chińska i japońska (prof. P. Huard), rozwój historyczny akupunktury (prof. I. Wong), medycyna indyjska (prof. A. Fillizat), leczenie w starożytnym Egipcie i Mezopotamii (prof. J. Ch. Sournia), medycyna izraelitów (dr J. Simon).

Sekcja IV École Pratique des Hautes Études w Paryżu w ramach nauczania historii medycyny i nauk biologicznych podjęła w latach 1974/1975 dalsze wykłady pod kierunkiem prof. M. D. Grmeka z udziałem prof. P. Huarda. Dotyczyły one chorób w starożytnej Grecji oraz początków medycyny eksperymentalnej we Francji.

cd.